

Πηγές/παραθέματα από την ΚΕΕ:

ΠΗΓΗ 1

Τα δικαιώματα των ετεροχθόνων και οι διεθνείς προεκτάσεις

Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων είχε προεκτάσεις και στις διεθνείς σχέσεις της Ελλάδας, και τούτο από δύο πλευρές. Πρώτον από το ενδιαφέρον των «προστάτιδων» Δυνάμεων που παρακολουθούσαν όλες τις πτυχές της ελληνικής πολιτικής ζωής. Και δεύτερον από τις αντιδράσεις της οθωμανικής αυτοκρατορίας, η οποία στη διάκριση των ετεροχθόνων σε κοινότητες ανάλογα με την επαρχία της καταγωγής τους (π.χ. Θεσσαλοί, Μακεδόνες κλπ.) και στην παραχώρηση σ' αυτούς εκλογικών δικαιωμάτων διέβλεπε **τάσεις διεκδικήσεων σε εδάφη της εκ μέρους της Ελλάδας.**

(...) Οι αντιπρόσωποι των Δυνάμεων συγκέντρωσαν αρχικά την προσοχή **τους στον αποκλεισμό των ετεροχθόνων από τις δημόσιες θέσεις (...)**, ενώ από την πλευρά της η οθωμανική κυβέρνηση διατύπωσε έντονες διαμαρτυρίες για την εκλογική αντιπροσώπευση που χορηγήθηκε στους Ψαριανούς και το ενδεχόμενο να παραχωρηθούν ανάλογα δικαιώματα και στις άλλες κατηγορίες μεταναστών. Ακριβώς όμως οι οθωμανικές αντιδράσεις και οι επιπτώσεις που θα μπορούσαν να έχουν στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, οδήγησαν με τη σειρά τους και στην τοποθέτηση των ξένων Δυνάμεων απέναντι σ' αυτό το θέμα.

(...) **Στις 24 Ιανουαρίου/5 Φεβρουαρίου 1844** ο οθωμανός πρεσβευτής στην Αθήνα Κ. Μουσούρος κοινοποιεί στους πρεσβευτές των τριών προστατίδων Δυνάμεων το κείμενο μιας διακοίνωσης που επέδωσε στην ελληνική κυβέρνηση (...). Στο μακρό κείμενο της διακοίνωσης γίνεται κατ' αρχήν αναφορά στη συγκρότηση της εθνοσυνέλευσης, στην οποία παίρνουν μέρος αντιπρόσωποι Μακεδόνων, Θεσσαλών, Ηπειρωτών, Κρητών, Σαμίων, Ψαριανών, Κασιωτών κ.ά., δηλαδή απόμων καταγομένων από περιοχές που αποτελούν τμήμα της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

(...) Και όχι μόνο η εθνοσυνέλευση, αντίθετα από ό,τι ήλπιζε η Πύλη, παραδέχτηκε την εγκυρότητα των περισσότερων πληρεξουσίων (...), αλλά η επιφορτισμένη με τη σύνταξη του συντάγματος επιτροπή **επικύρωσε την β' παράγραφο του άρθρου 61 που**

προβλέπει την εκπροσώπηση στη βουλή των εγκατεστημένων στην Ελλάδα Ψαριανών με δύο βουλευτές.

(...) Η παραχώρηση τέτοιων προνομίων, μοναδικών στην ιστορία των συνταγματικών χωρών, εκτός από τη ζημιά που συνεπάγεται σε ένα νεαρό κράτος, όπως το ελληνικό, ενδιαφέρει με τις συνέπειές της και την οθωμανική αυτοκρατορία και τις προστατίδες Δυνάμεις και την Ευρώπη ολόκληρη που επιθυμεί την ειρήνη στην Ανατολή.

Ιωάννης Δημάκης, ό.π., σσ. 181-186.

ΠΗΓΗ 2

«Να απαγορευθεί κάθε εδαφικός προσδιορισμός»

Ανακοίνωση του βρετανού υπουργού λόρδου Aberdeen προς τον πρεσβευτή της Βρετανίας στην Αθήνα Lyons.

«Η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητος (...) θα **συνιστούσε επίμονα** (...) να απαγορευθεί στο μέλλον αυστηρά κάθε **εδαφικός προσδιορισμός**, όπως 87 Θεσσαλοί, Μακεδόνες, ακόμη και Ψαριανοί, που αποδίδεται σε εποίκους εγκατεστημένους στην Ελλάδα. Θα ήταν πολύ προτιμότερο όλοι οι τέτοιοι προσδιορισμοί να συγχωνευθούν σε μια γενική και έντιμη ονομασία **Έλληνες πολίτες**, οι οποίοι να μπορούν να παίρνουν τις τοπικές τους διακρίσεις **από τον τόπο στον οποίο εγκαταστάθηκαν**. (...) Οι ιδιαίτεροι χαρακτηρισμοί έχουν πάντοτε την τάση **να γεννούν ζηλοτυπίες** και **να υποθάλλουν πνεύμα εχθρικού ανταγωνισμού**, καθώς μια αναφορά στην ιστορία μπορεί εύκολα να αποδείξει».

F.O. 32/126, fos 65-68, πηγή το βιβλίο του Ιωάν. Δημάκη, ό.π., σ. 189.

Ερώτηση:

Με βάση την αφήγηση του σχολικού εγχειριδίου και τα στοιχεία που θα αντλήσετε από τα πιο πάνω παραθέματα, να αναφερθείτε: α) στους λόγους για τους οποίους το

θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων απέκτησε διεθνείς προεκτάσεις, β) στους λόγους για τους οποίους αντέδρασε η οθωμανική κυβέρνηση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Οι προσπάθειες αποκατάστασης του προσφυγικού στοιχείου κατά τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής περιόδου προκάλεσαν αντιδράσεις. Η παρουσία μορφωμένων προσφύγων σε δημόσιες θέσεις και η διάκρισή τους στην πολιτική ζωή προκάλεσαν μεγάλη δυσφορία στους άλλους Έλληνες. Κατηγορούσαν τους ομογενείς πρόσφυγες γενικά, επειδή διαπίστωναν ότι, ενώ αυτοί είχαν αγωνιστεί για να απελευθερώσουν τη χώρα, παραγκωνίζονταν τώρα από τους νεοφερμένους. Η στάση αυτή υποδήλωνε την ύπαρξη ενός βαθύτερου ανταγωνισμού, τον οποίο προκαλούσε η συνύπαρξη του ντόπιου ελληνικού στοιχείου (αυτόχθονες) και του προσφυγικού, αλλά ομογενούς (ετερόχθονες). Το θέμα των σχέσεων αυτοχθόνων και ετεροχθόνων, που δίχασε την κοινή γνώμη, παρουσιάστηκε στο πολιτικό πεδίο ως διαμάχη στις θυελλώδεις συζητήσεις της Εθνοσυνέλευσης που συνήλθε μετά την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Πληροφορίες για το ζήτημα των διεθνών προεκτάσεων του θέματος αντλούμε από την ιστορική αφήγηση και τις Πηγές 1 και 2 που αποτελούν αποσπάσματα από το έργο του Ι. Δημάκη και είναι δευτερογενείς αλλά με πρωτογενές υλικό στην Πηγή 2.

α) Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση έδειξε τη βαθύτερη διάσταση που υπήρχε στην κοινωνία της εποχής. Το πρόβλημα απασχόλησε έντονα την κοινή γνώμη, ενώ προσέλκυσε το ενδιαφέρον και του ξένου παράγοντα. Σύμφωνα με την Πηγή 1 το ενδιαφέρον των «προστάτιδων» Δυνάμεων που παρακολουθούσαν όλες τις πτυχές της ελληνικής πολιτικής ζωής ήταν ένας από τους λόγους που το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων απέκτησε διεθνείς προεκτάσεις. Οι αντιπρόσωποι των Δυνάμεων ενδιαφέρθηκαν αρχικά για τον αποκλεισμό των ετεροχθόνων από τις δημόσιες θέσεις, ενώ ένας ακόμη λόγος στον οποίο οφείλεται το ενδιαφέρον των Δυνάμεων για το θέμα ήταν και οι οθωμανικές αντιδράσεις και οι επιπτώσεις που θα μπορούσαν να έχουν στις ελληνοτουρκικές σχέσεις («Το θέμα των δικαιωμάτων... απέναντι σ' αυτό το θέμα»). Συγκεκριμένα, στις 24 Ιανουαρίου/5 Φεβρουαρίου 1844 ο οθωμανός πρεσβευτής στην Αθήνα Κ. Μουσούρος κοινοποίησε στους πρεσβευτές των Δυνάμεων το κείμενο μιας

διακοίνωσης που επέδωσε στην ελληνική κυβέρνηση σύμφωνα με το οποίο γινόταν αναφορά στη συγκρότηση της εθνοσυνέλευσης, στην οποία έπαιρναν μέρος αντιπρόσωποι των προσφύγων (ετεροχθόνων), που κατάγονταν από περιοχές που αποτελούν τμήμα της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Επιπλέον στην αναφορά του Κ. Μουσούρου γινόταν λόγος για το γεγονός ότι η επιφορτισμένη με τη σύνταξη του συντάγματος επιτροπή επικύρωσε την β' παράγραφο του άρθρου 61 που προέβλεπε την εκπροσώπηση στη βουλή των εγκατεστημένων στην Ελλάδα Ψαριανών με δύο βουλευτές. Σύμφωνα με τον ίδιο η παραχώρηση τέτοιων προνομίων ενδιέφερε τις Δυνάμεις λόγω των συνεπειών που θα επέφερε και του γεγονότος πως οι Δυνάμεις ενδιαφέρονταν για την ειρήνη στην περιοχή («Στις 24 Ιανουαρίου/5 Φεβρουαρίου 1844... επιθυμεί την ειρήνη στην Ανατολή»). Επιπλέον, σύμφωνα με την Πηγή 2, την ανακοίνωση του βρετανού υπουργού λόρδου Aberdeen προς τον πρεσβευτή της Βρετανίας στην Αθήνα Lyons, πληροφορούμαστε πως η βρετανική κυβέρνηση «συνιστούσε επίμονα να απαγορευθεί στο μέλλον αυστηρά» κάθε εδαφικός προσδιορισμός, όπως Θεσσαλοί, Μακεδόνες, που αποδίδεται σε εποίκους εγκατεστημένους στην Ελλάδα και όλοι οι παρόμοιοι προσδιορισμοί να συγχωνευθούν σε μια γενική ονομασία Έλληνες πολίτες και οι τοπικές διακρίσεις να σχετίζονται με τον τόπο στον οποίο εγκαταστάθηκαν αυτοί οι έποικοι («Η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας... μπορεί εύκολα να αποδείξει»).

β) Σύμφωνα με την ιστορική αφήγηση ιδιαίτερα το ζήτημα για τη χωριστή κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση των ετεροχθόνων προκάλεσε τις διαμαρτυρίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Σύμφωνα με την Πηγή 1 προκλήθηκαν αντιδράσεις της οθωμανικής αυτοκρατορίας, σχετικά με τη διάκριση των ετεροχθόνων σε κοινότητες ανάλογα με την επαρχία της καταγωγής τους (π.χ. Θεσσαλοί, Μακεδόνες κλπ.) και με την παραχώρηση σ' αυτούς εκλογικών δικαιωμάτων. Στις ενέργειες αυτές η οθωμανική αυτοκρατορία διέβλεπε τάσεις διεκδικήσεων από την Ελλάδα σε εδάφη της αυτοκρατορίας («Και δεύτερον από τις αντιδράσεις... εκ μέρους της Ελλάδας»). Επιπλέον, η οθωμανική κυβέρνηση διαμαρτυρήθηκε έντονα για την εκλογική αντιπροσώπευση των Ψαριανών στην Εθνοσυνέλευση και για το ενδεχόμενο να παραχωρηθούν ανάλογα δικαιώματα και στους υπόλοιπους ετερόχθονες από άλλες περιοχές («ενώ από την πλευρά της... άλλες κατηγορίες μεταναστών»).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Το βέβαιο είναι ότι με τη διαμάχη αυτή αναδείχθηκαν τα προβλήματα συμβίωσης του ντόπιου ελληνικού και του νεοφερμένου ομογενούς στοιχείου στο μικρό νεοσύστατο κράτος. Αυτή η διαπίστωση του σχολικού εγχειριδίου επιβεβαιώνεται από το περιεχόμενο των Πηγών, καθώς δίνεται έμφαση στους λόγους για τους οποίους τόσο οι Δυνάμεις, όσο και η οθωμανική αυτοκρατορία αντέδρασαν έντονα σχετικά με το ζήτημα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων, όπως αυτό τέθηκε κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης